
Dichterbij

Eén voor allen, allen geen

Gerard Lohuis

Ergens aan de rand van de grote stad leeft Hendrik in een zelf geconstrueerd bouwval. Wie niet weet, ziet de woning niet en dat is precies wat Hendrik wil. Met enige trots vertelt hij me, wanneer ik word toegelaten, hoe hij zijn eigen plek gecreeërd heeft. Hij is trots op de twee kleine kamers en heeft het een naam gegeven. "Solidaritrots". Ooit was hij een succesvol ingenieur, leidde een eigen bedrijf en was hij een man die bekend stond om zijn visionaire blik in de wereld van weg- en waterbouw. Wanneer de gemeente het plan had om een brug te bouwen, het waterpeil verlaagd moest worden omdat de boeren anders hun land niet konden bewerken of welk ander plan dan ook moest uitvoeren, Hendrik werd steevast gevraagd om hierover mee te denken. Hij kon over grenzen van mogelijkheden heen denken, bezat de genialiteit en creativiteit om onorthodox te werk te gaan waardoor een onoverkomelijk probleem ineens te nemen was. Bruggenbouwer Hendrik, wie kende hem niet.

Dat is verleden tijd en Hendrik heeft er voor gezorgd dat hij vergeten is geraakt. Als een zoekgeraakt kledingstuk, dat gisteren toch nog in de kast hing en nu ineens niet meer te vinden is. "Ik ben actief spoorloos verdwenen, opgelost als een wolk die er vandoor gaat wanneer de zon tevoorschijn komt", aldus Hendrik. Hij neemt nog een slok koffie en vraagt of ik deze keer lang blijf. Hij geniet niet van contact, iets wat ooit wel eens anders was. Dat was in de tijd dat hij zich met zijn vrouw graag in societykringen begaf en genoot van de aandacht die grotendeels uit zijn openbare werkzaamheden voortkwam. Menig lint werd doorgeknipt in zijn bijzijn en altijd was zijn vrouw aan zijn zijde. Zoals er in zijn jeugd altijd vrienden waren, liefdevolle ouders en hij uiteindelijk met zijn liefde voor het leven in het huwelijk trad. Leonard Cohen had die dag geklonken "Dance me to the end of love". Tot die dag waarop alles veranderde.

"Gerard, neem van mij aan dat niets is wat het lijkt. Wanneer je het bed deelt met een vrouw terwijl er in haar gedachten een ander naast ligt, dan gaat er ergens iets goed mis. Al die jaren heb ik gedacht dat het geluk voor mij was weggelegd. Na die zwarte dag wist ik niet meer wie ik zelf was, ooit ben geweest en al helemaal niet wat er nog van mij zou worden. Ik ben nu aan niemand meer iets verplicht en wil niet nog een keer mezelf in de ander verliezen. Ik heb nu alle vrijheid om te doen wat ik wil en heb daar niemand bij nodig. Ik wil mezelf niet nog een keer teleurstellen". Hij zet het kannetje op het houtgestookte kachelkje en schenkt alleen voor zichzelf nog eens in. Tekenen dat het gesprek voorbij is.

Wanneer ik weg fiets, zie ik in gedachten Hendriks silhouet voor de roodgloeiende kachel in de duistere woning. Zo vrij als het maar kan.

Ik moest aan Hank denken nadat hij deze week gememoreerd werd op de radio als een uitzinnig getalenteerde kunstenaar. Zijn plotselinge dood, nu een jaar geleden, sloeg destijds in als een bom. Niet dat Hank veel ophad met het kunstenaarschap en de wereld waarbinnen dat leven zich voltrok. Het was meer een beroepsmatige interesse die het kunstenaarscollectief voor zijn werk aan de dag legde, geboren vanuit respect voor de kwaliteit van zijn werk. Volgens collega-kunstenaars bleken er achteraf sporen van zijn onaangekondigde dood in zijn werk aanwezig te zijn geweest. Mij leek het meer een poging om achteraf te verklaren wat daarvoor door niemand was gezien om zelf meer rust te vinden en een mogelijk opkomend schuldgevoel, "hoe heb ik het niet kunnen zien", voor te zijn.

Hank kwam bij mij in beeld nadat hij op een koude morgen in september door agenten uit het water was gevist. Het was zijn uitdrukkelijke wens om met de stenen om zijn lijf voorgoed naar de bodem te verdwijnen. Het was toeval dat een boer in het weiland hem vanwege zijn bijzondere gedrag, al een tijdje in de gaten had gehouden. "Ik dacht wat doet die man op zo'n koude dag met een zak op zijn rug nou op deze verlaten plek?", zou hij achteraf als verklaring in het politierapport laten optekenen. Enkele uren later zat ik op het bureau tegenover Hank die zelf het minst was aangedaan, behalve dat de agrariër hem erbij had gelapt. Hank wilde dood en wist dat niemand hem daarbij zou helpen. We zouden elkaar nog vaak bij hem thuis treffen.

In de onderzoeken bij verschillende psychiaters, bleek dat Hank geen stoornis had en daarmee bevestigden ze dat hij geen hulp zou krijgen bij zijn vraag om uit het leven te mogen stappen. Ondertussen bood hij me een blik in zijn, op z'n zachts gezegd, woelige leven waarin hij zijn hallucinatoire beelden in scheppende kunst wist om te zetten. Zijn hoofd stond nooit stil en leek meer op een explosief vat waar hij met grote moeite het deksel op wist te houden. Licht ontvlambaar, snel geraakt, explosief. In zijn kunst kwam het tot uiting in een expressionistische vormgeving, waarin wezens in felle kleuren op het doek werden gesmeten, als buitenaardse wezens die verdomd veel weg hadden van duivels, loeders, ploerten, gespuis en sluwe zielen. Hier kwamen goed en kwaad samen. Wat in de kunst zo treffend werd uitgebeeld en veel waardering kreeg, bleek in de sociale omgang een giftig mengsel van broeigas dat op z'n minst ongemak en onrust teweeg bracht.

Hank vertelde me dat hij niet met zichzelf kon leven. De demonen die hem voedden, de onophoudelijke tegenstrijdige gedachtenstroom en de bewondering bij mensen die altijd weer tot conflicten leidden wanneer hij er met ze over sprak, bleken langzamerhand niet meer te combineren. Zoals rimpels op de ouder wordende huid vanzelf tevoorschijn komen, zo kwamen er barsten in de weerstand en verdraagzaamheid bij Hank. Hij kon zichzelf niet langer verdragen en om conflicten te voorkomen, begon hij zichzelf te isoleren. Het leven van een zonderling bleek evenmin draaglijk en na de mislukte poging om eruit te stappen, bleek hij veroordeeld tot dat leven, waarin hij verzopen was. Totdat het niet meer ging.